

POWER OF KNOWLEDGE

An International Multilingual Quarterly Refereed Research Journal

Editor

Dr. Sadashiv H. Sarkate

● **Mailing Address** ●

Dr. Sadashiv H. Sarkate

Editor : POWER OF KNOWLEDGE

Associate Professor & Head of Dept. Marathi

Art's & Science College, Shivajinagar, Gadhi, Tq. Georai Dist. Beed-431 143 (M.S.)

Cell. No. 9420029115 / 7875827115

Email : powerofknowledge3@gmail.com

Price : Rs. 300/-

Annual Subscription: Rs. 2000/-

23	वारकरी संप्रदायाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी व संतसाहित्य संशोधनाच्या दिशा	डॉ. बाळासाहेब दास	78
24	'आवानओल' काव्यसंग्रहातून व्यक्त झालेली शेतकऱ्याची व्यथा	प्रा.डॉ.गजानन जाधव	82
25	लालबाहादुर शास्त्री यांची राजकीय भूमिका	डॉ. राम प्र.ताटे प्रा. अर्चना वाघमारे	85
26	स्त्री विमर्श : दशा और दिशा	डॉ. समीर गुलाब राय्यद	89
27	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि दलित साहित्य	नितिन भिमराव भालेराव	92
28	ग्रामीण भागातील अन्न शिजवण्याच्या पद्धती व आरोग्य	डॉ. वंदना नामदेव बनकर	96
29	पेशवे कालीन समाजातील स्त्रियांचे स्थान	प्रा. मोहन जगन्नाथ काळकुटे	100
30	शिवकालीन पोलीस व्यवस्था	ज्योती केशवराव कदम	103
31	हिन्दी सिनेमा में नारी विर्मा विशेष संदर्भ : टॉयलेट एक प्रेमकथा	प्रा.डॉ. चित्रा धामणे	107
32	मराठी वाङ्मय : संशोधन क्षेत्र	प्रा.डॉ. शकुंतला एम.भारंबे	110
33	बीड जिल्ह्यातील पाणलोट क्षेत्राचा भौगोलीक अभ्यास	डॉ. राजपंगे एम.जी. प्रा. पत्रण कलंदर मूस्तफा	113
34	हिन्दी के विकास में हिन्दी सिनेमा की भूमिका	प्रा. तुकाराम पाराजी गावंडे	117
35	भारतातील जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक - एक दृष्टिक्षेप	पाऊलबुध्दे अनुराधा रामभाऊ, प्रा. डॉ. अशोक कोरडे,	120
36	पर्यावरण रक्षण व घनकचरा व्यवस्थापन-एक सामाजिक अभ्यास	डॉ. विठ्ठल भिमराव मातकर	123
37	वैदिक काळापासून स्त्री अस्तित्वाचा मनोचिकित्सक अभ्यास	डॉ. सुनिता वाटोरे	128
38	निवडक दलित आत्मकथानांची भाषा आणि अभिव्यक्ती	प्रा.डॉ. सदाशिव हरिभाऊ सरकटे	130
39	EMPLOYEE SAFETY MEASURES FOR BETTER WORKING CONDITION	Prof. Joshi Archana Digambar	135
40	Fimbristylis dichotoma subsp. dichotoma: A Polymorphism in Cyperaceae	Prof. Ashok Namdev Kavtekar	138
41	E- Banking In India	Prof. Khadke Sudhir Abasaheb	141
42	Green Marketing in India	Prof. Naikwade Ashok Vitthal	145

निवडक दलित आत्मकथानांची भाषा आणि अभिव्यक्ती

प्रा.डॉ. सदाशिव हरिभाऊ सरकटे

सहयोगी प्राध्यापक, मराठी विभाग प्रमुख

कला विज्ञान महाविद्यालय, शिवाजीनगर, (गढी) ता. गेवराई

निवडक दलित आत्मकथनांची भाषा आणि अभिव्यक्ती यांचा अभ्यास करण्यासाठी निवडक आत्मकथने विचारात घेतली आहेत. या आत्मकथनांमध्ये १) आमचा बाप आणि आम्ही - नरेंद्र जाधव २) ढोर - भगवान इंगळे ३) बिराड - अशोक पवार ४) आयदान - उर्मिला पवार ५) वाट तुडविताना -उत्तम कांबळे ६) चोरटा - संतोष पवार ७) मी असा घडलो - भालचंद्र मुणगेकर या आत्मकथनांचा विचार केला आहे.

१) आमचा बाप आणि आम्ही - नरेंद्र जाधव

'आमचा बाप आणि आम्ही' या आत्मकथनातून नरेंद्र जाधव, जे.डी. जाधव, सुधाकर जाधव, हे सर्व प्रमाण भाषेमधून व्यक्त होतात. 'अपूर्वा जाधव' मात्र 'हिंग्लीश' - मधून 'व्यक्त' होतात. तिची भाषा, इंग्रजी शब्द, मिळून तयार झाली आहे.

'आमचा बाप आणि आम्ही' मधील 'दादा' यांची भाषा ही नाशिक परिसरातली भाषा आहे. शिक्षण कमी असल्यामुळे शब्दांची वेगळी रूपे बघायला मिळतात. दादा या भाषेत लिहितात " बानरजीसाहेब डॉवरचा मास्तर होता. तो सर्व गाडीचे काम सिकवीत आसे. त्याची शाळा कुरला कारशेटमदी होती. याला त्याने हाताखाली घेतले होते. ती जे डॉवर लोकांना सिकवीत असत ते मी पाहात होतो " ^१ दादांनी रेल्वे खात्यात नोकरी केल्यामुळे त्या क्षेत्रातले शब्द त्यांनी वापरले आहेत. मात्र या शब्दांना उच्चारणासाठी बोली भाषेच्या सवयीनुसार सोपे रूप दिलेले दिसते. काही शब्दांचा विचार केला तर ते अधिक स्पष्ट होईल. १) वरसेस - ओव्हरिसअर २) पावर हाऊस - पॉवर हाऊस ३) मयल - मैल ४) रीपोट - रिपोर्ट ५) सीलीपार - स्लिपर ६) बटेलरी - बटलरी ७) मीसीन - मशिन ८) रेगुलर - रेग्युलर ९) टॅपरवारी - टॅपररी १०) लाहीनी - लायनी ११) मॅकनिक - मॅकेनिक १२) इवनेन - युनियन

अशा प्रकारचे शब्द त्यांनी वापरले आहेत. त्याचबरोबर प्रादेशिक बोलीभाषेचे लोभस रूप त्यांच्या भाषेत दिसून येते. त्यामुळे अभिव्यक्ती वेगळ्या पध्दतीने होते.

उदा. १) आम्ही एका मोठ्या ठेकडीवर फिरत होतो व जवळच रेलवई होती... (पृष्ठ क्रमांक ७५)

२) घरातून एक टाय आणून तिच्या हाताने माझ्या गळ्यात बाहांदली... (पृष्ठ क्रमांक ७०)

३) ... मग एका मानसाने मला भावड्याच्या कापड गिरणीत डाफर पोराहित कामाला लावले . (पृष्ठ क्रमांक ७८)

४) सर्वांनी टाळ्या वाजवून आनंद दरसिविला. (पृष्ठ क्र. ८३)

५) दाहा मिलीटाले धूर कमी झाला. (पृष्ठ क्रमांक ८३)

६) माझी सिपारस करून मला मोठ्या परीक्षाला बसविले. (पृष्ठ क्रमांक ८५)

७) एवढी मेहेनतीने परगती केली होती त्याच्यावर पाणी पडले. (पृष्ठ क्रमांक ८५)

८) आमच्या सौंसाराची गाडी लाईनला आली, ती तवापासून (पृष्ठ क्रमांक ९७)

यामधू दादांची शैली स्पष्ट होते. जे मांडायचे ते नेमक्या शब्दात स्पष्ट आणि थेट, म्हणूनच त्यांचा संवाद हा स्वसंवाद रहात नाही तर अंतरंग स्पष्ट उघड करण्याचा संवाद होतो. म्हणून त्यांची अभिव्यक्तीही निखळ, स्वच्छ जाणवते. सारे अंतरंग, जीवन प्रवास स्पष्टपणे समजण्यास मोठीच मदत झालेली दिसते.

२) ढोर - भगवान इंगळे

भगवान इंगळे हे अहमदनगर जिल्ह्यातील जामखेड तालुक्यातील खर्डा गावचे रहिवासी आहेत. या गावाच्या परिसरातील मराठी आणि ढोर समाजातील व्यावसायिक शब्द यामधून हे आत्मकथन व्यक्त झाले आहे.

जातपंतायतीमधील चर्चा ते अशी व्यक्त करतात - "... एकीची चाल दुसरी उचललं कोलाटयानी लंपास केली आस्ती. कुन्या परमुलकाका लांब काढून नेऊन, बोर्डावर नाचीवली असती, मजी मंग कसं केलं आस्तं रं शेन्या ? पायात चाळ बांदाया का पदरच यावा लागते, व्हय ? आमाला कामं - धामं हैत का न्हाईत ? माजा काताडयाचा दुकान लावायचा पडलाय. हाळाला पानी टाकून नांदी ढाळायच्या न्हायल्यात. ही आशी न्हाय सांगायची - पोरानु, आणा रंदावं टाकतो बापाला आवळून पिपळाच्या खोडाला हिच्या ! "२ अशा प्रकारे प्रश्न आणि उत्तरांच्या फैरी झडलेल्या दिसतात. 'ढोर' मधून भगवान इंगळे यांनी वर्णनापेक्षा, निवेदनापेक्षा संवादांवर अधिक भर दिला आहे, म्हणून हे आत्मचरित्र 'संवादमय' झाले आहे. संवादातून प्रसंगानिर्मिती, वातावरणनिर्मिती आणि त्यातून झालेले सत्याचे दर्शन हे सर्व व्यक्त करणारी त्यांची लेखन शैली आहे. ती एकाचवेळी चित्रदर्शी आहे आणि ती नाट्यमयही आहे. अशी भगवान इंगळे यांची भाषा आहे.

'ढोर' मधून लेखकाने आपल्या व्यवसायाशी संबंधीत कितीतरी शब्द वापरले आहेत.

उदा. १) सालटा - कातडे २) डोबडा - भोक ३) साळणे - झोडणे ४) वरबाडून - सारवून ५) कुंडा नांदीत पचने - कातडी कमावण्याचे दुर्गंधी युक्त काम करीत राहणे ७) गंजकेकताडाच्या पट्या ८) सागळ - बोकडाचे चामडे ९) मेशी - मेंढीचे चामडे १०) कातडी गुताय - कातडी शिवणे. ११) तोडा - मांसाचा तुकडा १२) कातडे छिलणे - कातड्यावरील मांस छिलून त्याची एकसारखी जाडी करणे. १३) रापणे - निकस होणे १४) उभारण - कातडी रंगविण्यासाठी केलेली टाकी १५) दुकान - उभारणीवर कातडे रंगविण्याचे काम.

अशा शब्दांनी 'ढोर' हे आत्मकथन नटलेले आहे. 'ढोर' मधून अशा व्यवसाय विशेष व्यक्त करणाऱ्या शब्दांबरोबर चपखल म्हणी वापरल्या आहेत. वाक्यप्रचारांचा उपयोग करून लेखकाने आपले भाषिक प्रभुत्व सहजपणे दाखवून दिले आहे.

३) बिराड : अशोक पवार

'बेलदार' या जातीच्या लोकांचं प्रतिनिधीक जगणं 'बिराड' मधून अशोक पवार यांनी अत्यंत प्रभावीपणे मांडलं आहे. बोलीभाषेचा, ग्रामीण बोलीचा वापर केल्यामुळे 'बिराड' वाचकांच्या समोर त्यांच्या दुःखाच्या ओकाव्यासह उभं राहतं. चित्रदर्शी शैलीने हे आत्मकथन व्यक्त झालं आहे.

अशोक पवार, त्यांचे कुटुंब आणि एकंदरच ठेकदार समाजाची भाषा ही संमिश्र प्रकारची भाषा आहे. भटकंतीमुळे त्यांच्या मराठी भाषेत वेगवेगळ्या भागात उपयोगात येणारे शब्द सहजच वापरलेले दिसतात. शिब्या, म्हणी, वाक्यप्रचार आणि संवादातून व्यक्त होणारे प्रसंग यामुळे त्यांची वर्णन शैली कमालीची प्रभावी झालेली दिसते.

उदा "... एक दिस बुढयानं जागा झाडली. त्यावर पाणी शिंपडलं. तितं पाची ठेवली. देवाला अंगुळ घातली. मग बुढा देवाम्होरं हात जोडून बसला. बुढयाभवती समदे वडार, वडारन्या, आन् बेलदार बसले. मग बुढयाच्या अंगात वारं ५५५ आलं. 'अंबा माया देवी की, खंडू बाबाकी, चांग बोले. हं. का बलवले देवाने." तवा बंडूमामा म्हणतू, "देवा हया वडाराईचे रोजच कोंबडे गायब व्होयले. त्येचं काय चेलिंतर हाय ते कळवा." ब्रढा नाचायला, किकाळ्या ठोकायला. समदे त्येला पकडतात. तवा बुढा म्हनतू " हं. हं.. मला सोडा. वडाराचे कोंबडे रानबोक्या खायला . तुमी मला सोडा. म्या आता जातू आन् रानबोकयाला पकडून आनतू. हं.हं.हं. सोडा की रे मला." तवा बंडूमामा म्हणतू, " जाऊ दि देवा त्येबी जीवच हाय. त्येला पकडून आनू नगा. पर त्येचं कोबडं खानं बद करा." ३ अशा प्रकारची ही बेलदार समाजाची भाषा आहे. ती संमिश्र स्वरूपाची आहे. वेगवेगळ्या भागात वापरले जाणारे शब्द त्यांनी आपल्या बोलीभाषेत स्वीकारले आहेत.

अशोक पवारांची भाषा वरील शैलीविशेष व्यक्त करणारी आहे. म्हणून त्यांच्या भाषेत असे शब्द आढळतात - १) खांडखुंड - तुकडे २) तंगे - वेडेवाकडे ३) पाची - पेटी ४) रवल्या - रोवल्या ५) फाड - सामान ठेवण्याची थैली ६) डेचुकत - भांडे ७) धडकी - धडधाकट ८) भमका - बोभाटा ९) बेमारी - आजारपण १०) भौ - भाऊ ११) गर्दा - गर्दी १२) धांदरुन - घाबरुन १३) अंबाळ - हाल १४) मधी - मधे १५) धट - निपचित १६) गोट - देवाच्या नावाने बळी दिलं जाणारं बकरू १७) मासुळ्या - मच्छी, मासे १९) कुटका - भाकरीचा तुकडा २०) झोरा - झोळीत २१) लोळी - तार २२) घिसाडीनं - घाईने - घिसाडघाईने.

अशा शब्दांची 'बिराड' मध्ये रेलचेल आहे. अशा शब्दांमुळे 'बिराड' ला संपन्न अभिव्यक्तीचे रूप लाभले आहे. 'बिराड' मधील घटना, प्रसंग, संवाद यांची वास्तविकता सच्चेपणा वाचकांना थेट भिडतो कारण अभिव्यक्तीसाठी अशी संपन्न भाषा लाभली आहे.

४) आयदान : उर्मिला पवार

'आयदान' हे उर्मिला पवारांचे आत्मकथन 'आयदान' मधून उर्मिला पवार यांनी सुरुवातीला 'रत्नागिरी परिसरातील भाषा वापरली आहे. पुढे आत्मकथनात प्रमाणभाषा उपयोगात आणली आहे. भाषेचा अभ्यास केल्यामुळे शिक्षणामुळे त्यांनी गंभीर, आशयपूर्ण अशी प्रमाण भाषा उपयोगात आणली आहे.

आत्मकथनाच्या सुरुवातीच्या काळातल्या आठवणी या वेगळ्या बोलीभाषेत मांडल्या आहेत, त्या अशा - " कधी कधी पाठीमागून येणाऱ्या कुळवाडणींचा घोळका आमचा स्पर्श होणार नाही अशा बेतानं आम्हाला वळसा घालून पुढे यायचा. ते लक्षात येऊन त्या दूर गेल्या की आमच्यातली एकजण उसळून रागानं म्हणायची - "ह्या बगा सोवलेवालनी कशा लांब लांबन गेल्या. जशा काय भटनीच जातात हाय.. ' यावर दुसरी हमखास म्हणायची " ह्याच्यातले एके कुलवाडनीच्या नेसनात आट दिवस कुसेललं फुरसं हुंत नि ह्या आमास सोवलं दावतात हाय मेल्या ! .. ' मग आणखी कोण-कोण कशी कशी सोवळ दाखवते नि बुरशी राहते याची चर्चा व्हायची नि खसखस पिकवत सगळ्या चालत राहायच्या" ४ संवादामधून रत्नागिरी परिसराची भाषा स्पष्ट होते.

रत्नागिरी परिसरातील आणि पारंपारीक व्यवसायातले शब्द त्यांनी सुरुवातीच्या भागात वापरले आहेत. जसे - १) आयदान - आवतं २) चिव्याचा चेप - मोसम हंगाम ३) कोंड - खडकांमुळे नदीतले पाणी अडले जाते ४) झेलपाटवणे - हेलकावा देणे ५) चिपचिपणे - चिंब ओले होणे ६) घबी - घळ ७) तोरणं - रानफळ ७) वरंटी - भारा.. गवताचा ९) वशेद - औषध १०) इबूत - विभूती - अंगारा ११) लांबीचवडी - लांबलचक अशी १२) चांदनं वय - चांदणं पडलेली वेळ १३) तवसर - तोपर्यंत १४) इंगूल - इंगूळ १५) धार - छोटाघाट १६) गडदा - इंद्रिय १७) सुखपती - सुखसंपत्ती १८) अडमडने - कडमडणे १९) पोरकरणी - लहानवयात आई झालेली २०) उरफोडी - छाती फोडणारी २१) उदसणे - विस्कळीत होणे २२) कुडा - आंब्याचा मोहन २३) धुमासणारी - धुपणारी २४) भिलती - ढपली २५) चिवा - स्थानिक झाड २६) हुरेडा - छाताडावर २७) खोट - तंगडी २८) करपाटने - करपणे २९) चटाचट - सपसप, झरझर

असे शब्द वापरले आहे. त्यामुळे तो प्रदेश ती माणसं ते प्रसंग प्रादेशिक रंग -गंधांसह उभे राहतात. प्रादेशिक भाषेमधून अभिव्यक्ती केल्यामुळे हे आत्मकथन वैशिष्ट्यपूर्ण झाले आहे.

५) 'वाट तुडविताना, - उत्तम कांबळे

'वाट तुडविताना' या आत्मकथनातून उत्तम कांबळे यांनी प्रमाण भाषेचेच वेगवेगळे लेखनरंग दाखवले आहेत. तरुण वयातलं बेबंद वागणं कसं असतं याचं वर्णनचित्र त्यांच्या भाषेच्या .. शैलीचा एक रंग दाखवून देते. तो असा -

" मला आठवतं, की एकदा रतन खत्रीचा मटका खेळला होता. एक गिन्नी लावली होती. एका गिन्नीचे म्हणजे सहा ज्या पैशाचे मला सहा रुपये मिळाले होते. या सहा रुपयात प्रचंड चैन केली होती. सिनेमा पाहिला. हॉटेलात शिरा, उपीट

खाल्लं चमन विडयांचा अख्खा बंडल संपवला. एरवी विडी पेटविण्यासाठी समवयस्क मित्रांकडून काडीपेटी मागवून घेत असे, पण मटका लागल्यानंतर मात्र मीच काटीपेटी विकत घेतली. निवांतपणे खोतवाडीच्या रस्त्यावरून जाऊन मोठ्या माणसांप्रमाणे नाका-तोडांतून धूर काढीत विडया ओढल्या. धुराची वलये काढण्याचा खूप प्रयत्न केला, पण ती काही निघाली नाहीत. त्यासाठी खूप विडया वाया घालवल्या. मटक्याचे पैसे संपले. पुन्हा मजुरीला गेलो. पगार मिळाल्यानंतर पुनः पुन्हा मटका लावला. तो लागला नाही. काही वेळा समाजमंदिरात जाऊन मोठ्या माणसांत बसून जुगार खेळला. पैसे गमावण्यापलीकडे काही घडलं नाही. जुगार खेळणाऱ्यापैकी एक जण माझ्यावर चिडायचा. जुगारात माणूस बरबाद होतो हे तो स्वतःजुगार खेळतच मला सांगायचा." ^५ अशा भाषाशैली मधून ते प्रसंग जसाच्या तसा उभा करतात.

हळव्या प्रसंगी, भावभावनांचे रंग, छटा व्यक्त करताना त्यांची भाषा ललित लेखनाच्या भाषेसारखी होते. उदा. " झुंजुंजु वातावरण होतं. मला माझ्या बायकोची आठवण होऊ लागली. ती असेल रुकडीच्या हॉस्टेलमध्ये.. काय विचार करत असेल ती.. तिनं काल परवा मांडलेला संसार गुंडाळून चाललो होतो मी.. 'लवकरच तुला घेऊन जाईन. नाशिकमध्येच तू डी.एड्.चं दुसरं वर्ष पूर्ण कर.' असं तिला विश्वासात घेऊन सांगितलं तिनं शांतपणे ऐकलं होतं सगळं, पण तिच्या मनातली खळखळ कायम होती. अण्णा भाऊ साठेंची लावणी मला आठवली. ' माझी मैना गावावर राहिली. माझ्या जीवाची होतीया काहिली." ^६

आपल्या मनातल्या भावना, विचार स्पष्ट करण्यासाठी ते कधी बोली भाषेतल्या चपखल शब्दांचा, अर्थपूर्ण म्हणींचा तर कधी वाक्यप्रचारांचा आधार घेतात. यामुळे त्यांची भाषा 'संसदर्भ कळणारी भाषा' होते.

उत्तम कांबळे यांच्या या भाषाशैलीमुळे त्यांच्या आत्मकथनातून त्यांची मानसिकता, त्यातील आंदोलने, तो काळ जणू आपण त्यांच्याबरोबरच पहात आहोत. अनुभवत आहोत असे वाटत राहते. आपण त्यांचे सहप्रवासी बनून त्यांच्या भुतकाळातून फिरून येणारे साक्षीदार होऊन जातो. त्यांच्या वेगळ्या भाषेमुळे त्यांची अभिव्यक्ती अशी आहे.

६) चोरटा : संतोष पवार

' चोरटा' या आत्मकथनातून संतोष पवार यांनी जी मराठी भाषा वापरली आहे तिच्यामधून पारधी समाजात वापरल्या जाणाऱ्या शब्दांचा भरणा आहे. शब्द, वाक्य आणि वाक्यरचनेचे वेगळेच रूप त्यांची भाषाशैली दाखविते. पारधी समाजाच्या वेगळ्या भाषेचीही ओळखही त्यामुळे होते. " आय पायाला इश्रांती मिलावी म्हणून पालातच पडली हुती, म्या आणि आरविंदया वडयाला गेलू. वडयाच्या एका डबक्यात लय मासं कीडं वळवळल्यागत वळवळत हुती. म्या आणि आरविंदयानं डबक्यातलं समधं मासं धरलं डबक्यातल्या चिंगळ्या घेऊन आमी पालावर आलू. आय उठून गोधडीतल्या उवा मारत बसली हुती. भारती पालात पसरली हुती. अंत्या, बिग्या कुठं तर शिकारीला गेली हुती. समध्या अंगाला माश्याचा वास येत हुता. आरविंदयानं समध्या चिंगळ्या धिवल्या आणि तुराट्यावर भाजल्या. शिळ्या तुकडयात आमी त्या कच्च्या पच्च्या चिंगळ्या दाढेखाली घातल्या. काटयासहीत समध्या चिंगळ्या आमी दोघांनी बांभवल्या. आय मला वरडून म्हणाली, " संत्या काटं काढून मासं खा नायतर माथ्याच्या काटयानं आतडयाला भोकं पडत्याल. " म्या आयला हसून म्हणायचू, " आये अंग काटं आतडयात भोकं पाडत नसत्यात त्यो जरडयात अडकत्यात " ^७

प्रमाणभाषेतील शब्दांची वेगळी रूपे, प्रादेशिक भाषेमधले शब्द, पारधी जातींच्या भाषेतील शब्द यांचा सुरेखमेळ त्यांच्या भाषेत दिसतो. उदा. १) प्यार हाय - पोरंग आहे. २) ढळकन - चटकन ३) पास्तूर - पर्यंत ४) फायजी - पाहिजे ५) घाटलं - घातलं ६) ठावं जहालं - माहित झालं ७) झेलात - जेलात ८) पिळगी - लोकरं ९) जख्कास - झक्कास १०) समधया / समध्या - सगळ्या ११) मागिटलं - मागितलं १२) खावडी - चोरी १३) सरबराई - जेवणाची व्यवस्था १४) सुदून - सोडून १५) दआरडलं - दटावलं, दरडावलं १६) आंगी - लांब कुडता १७) वलचिख - ओलचिंब १८) खळबट - खळगूट २३) कोरकाबर - अर्धी चतकोर भाकर अशा प्रकारच्या शब्दांनी हे आत्मकथन नटले आहे. एका घटनेतून दुसरी घटना, एका प्रसंगातून दुसरा प्रसंग वर्णन करत - करत ह आत्मकथन पुढे - पुढे जाते. या कड्यांमुळे एक सलग जीवनप्रवास न्याहाळता

येतो. या मांडणीमुळे वेगळ्या भाषेमुळे वेगळी अभिव्यक्ती 'चोरटा' मधून लक्षात येते.

७) मी असा घडलो : भालचंद्र मुणगेकर

'मी असा घडलो' या भालचंद्र मुणगेकरांच्या आत्मकथनाला कोकणची पार्श्वभूमी आहे. आत्मकथनातील सुरुवातीच्या काही घटना प्रसंगांमध्ये कोकण वर्णनपर भाषा आली आहे. 'मुणगे' गावच्या परिसरातील भाषा, कोकणी भाषा त्यांनी उपयोगात आणली आहे.

लहाणपणचे प्रसंग ते अशा भाषेत मांडतात " पावसाळ्याचे तीन -चार महीने असेच गेले. त्यातल्या दोन -तीन गोष्टी चांगल्या झाल्या, एक म्हणजे - 'नको नको' म्हणतानाही दोन- तीन वेळा मी आबाबरोबर मिठबावल्या बाजाराला गेलो आणि त्याच्या बरोबरीने नारळ व सुपाऱ्या विकल्या. आबाची गिऱ्हाइके "सावकारान, ह्यो झील काय ओ ? " असे कौतुकाने विचारीत आणि तितक्यात कौतुकाने हसत-हसत " होय, बाजार बगक् इलो हा, " असे आबा सांगे. मध्येच मी एक - दोनदा सगळा बाजार फिरून येई.

" बाजार फिराक इलस काय सुपारयो इक्क् ! " आबा विचारी.

" येव नको नारे म्हणस ! आता काय झाला ? " असं म्हणत,

" वायच थांब, मी परत एकदा जावन येतय " करीत मी पुन्हा बाजारात जाई.

"सिला, काय खातस काय रे ! " आबा विचारी, त्याच्या विचारण्यात जगातील सगळे वात्सल्य साठलेले असे.

" नको रे, एकदमच काय तरी खाव या ! " ^८ मी म्हणे.

या भाषेत कोकणी गोडवा आहे. प्रश्नोत्तरांमधूनही मनोगते व्यक्त झाली आहेत. ही भाषा घटनांना न्याय देणारी आहे. ही भाषा प्रसंग जिवंत करणारी आहे. कोकण परिसर आणि परिसरातील माणसे त्यांच्या नैसर्गिक सौंदर्यासह मांडणारी ही भाषा आहे.

आत्मकथनात अनुभवाच्या मांडणीच्या वेगाबरोबरच त्यांची भाषाही प्रवाही होते, गतीमान होते. उदा. " साफ उजाडल्यावर भाऊचा धक्का आणि कुलाब्याची दांडी दिसू लागली. सकाळच्या कोवळ्या प्रकाशात बोटीतून दिसलेले ते रूप अविस्मरणीय होते.. त्या मुंबापुरीत पाचच मिनिटात मी उतरणार होतो आणि आयुष्यातील एक सर्वात मोठी इच्छा पूर्ण होणार होती.. बोट धक्क्याला लागली आणि हा हा म्हणता लाल डगली घातलेल्या हमालांनी भरून गेली." ^९ भाषेचा असा प्रवाहीपणा संपूर्ण आत्मकथनात आलेल्या, वर्णनांमधून दिसून येतो. या भाषेच्या शैलीमुळे लेखकाची 'घडण' कशी झाली याचा प्रवास वाचकांना न्याहाळता येतो. पुढे शिक्षणाने, अभ्यासाने या भाषेला नेमकेपणा, भारदस्तपणा प्राप्त झालेला आहे. मात्र कोकणी गोडवा कायम राहिलेला दिसून येतो.

संदर्भ सूची :-

- १) जाधव नरेंद्र आमचा बाप आणि आम्ही ग्रंथाली प्रकाशन मुंबई १६१ वी आवृत्ती -२०१३ पृष्ठ क्रमांक ८५
- २) इंगळे भगवान ढोर ग्रंथाली प्रकाशन मुंबई चौथी आवृत्ती २००७ पृष्ठ क्रमांक ५५
- ३) पवार अशोक बिराड मनोविकास प्रकाशन, पुणे पाचवी आवृत्ती २०१० पृष्ठ क्रमांक - ५८
- ४) पवार उर्मिला आयदान ग्रंथाली प्रकाशन, मुंबई सहावे पुनर्मुद्रण - २००८ पृष्ठ क्रमांक - ०९
- ५) कांबळे उत्तम वाट तुडिवताना मनोविकास प्रकाशन पुणे पाचवी आवृत्ती -२०१०
- ६) कांबळे उत्तम उपरोक्त पृष्ठ क्रमांक १९७
- ७) पवार संतोष चोरटा आदिवासी पारधी विकास संस्था दहिवडी, सातारा प्रथम आवृत्ती - २००४ पृष्ठ क्रमांक ४५, ४६
- ८) मुणगेकर भालचंद्र मी असा घडलो लोकवाडमयगृह मुंबई तेरावी आवृत्ती २०१३ पृष्ठ क्रमांक ०३
- ९) मुणगेकर भालचंद्र उपरोक्त पृष्ठ क्रमांक १३३